

Kallaves

Kallaves

Pekka Makkonen

Romaani

© 2025 Pekka Makkonen

Kannen kuvat ja ulkoasu: Pekka Makkonen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 9789528096269

Terävälle näkökyvylleni

*Yksityiskohdat toistuvat vain unissa,
mutta todellisuus piilee kokonaisuuksissa*

Matkalla

Ei näy yhtään mitään. Ei edes bussipysäkkiä. Lähtöön on enää muutamia minuutteja. Aurinko paistaa suoraan silmiin. Mies kurkkii lierihattunsa alta sijaintiaan. Tuskanhiki nousee ohimoille.

Kioskinmyyjä oli viittoillut suuntaan, jossa hän tällä hetkellä seisoo. Hän tähyilee ympärilleen, muttei löydä yhtäkään linja-autoa. Edessä oleva kulkureitti muistuttaa enemmän pyörätietä kuin ajoväylää.

– Näinhän siinä käy, kun lähtee yksin matkalle, hän jupisee ja hakkaa valkoisella kepillä asfalttia. – Tähänkö tämä tyssää?

Hän nostaa tummat lasit silmiltään ja pyörii ympäriinsä kuin ulospääsyä etsien. – Olisipa edes vaimo mukana.

Onneksi ei ole, hän jatkaa ajatuksissaan. Vuosikausia on kulunut itseksensä tai puolison seurassa. Ensin olivat pitkät dialyysihoidot, ja juuri, kun hän oli selvinnyt munuaisleikkauksesta, tuli korona. Koko tuon ajan hän työskenteli kotonaan, eikä tavannut kollegojaan kuin etäkoukoksissa. Hoitajat sairaalassa olivat hänen ainoita ulkopuolisia kontaktejaan. Myös kauppojen myyjät ja asiakaspalvelijat ovat hänen mielessään hoitajia.

Ei vaimossa mitään vikaa ole. Päinvastoin, hän hoitaa kaiken ja haluaa pitää miehestään hyvää huolta. Mutta kaikella on rajansa!

Kyllä hän pärjää edelleen itsekin. Olisi mukava päästä juttuseuraan naisten kanssa, jotka ovat kiinnostuneet jostakin muusta kuin hänen akuutista terveydentilastaan.

Nyt pitäisi löytää se hemmetin pysäkki. Suututtaa. Ja pelottaa.

Huomenna alkavat uudet tutkimukset yliopistollisessa sairaalassa. Terveysongelmat ovat pitäneet häntä kauhun tasapainossa vuosikymmenten ajan. Kun potee useita sairauksia, niin jokainen kolotus on pelko uudesta vaivasta. Tai joku vanhoista repsahtaa, ja taas on edessä henkinen sopeutuminen arjen muutoksiin.

– Voinko olla avuksi, kuuluu selän takaa. – Minä voin auttaa.

– Minun pitäisi löytää Kuopioon lähtevä bussi, mutta eihän tässä ole yhtään pysäkkiä. Ei autot voi tästä edes kulkea.

Eteen astuu nuorukainen, joka on selvästi häntä pidempi. Tämä tarjoaa kättään, mutta Mies pudistaa olkavartta ja heilauttaa valkoista keppiä merkiksi, että hän selviää itsekin. Pari kiertää asemarakennusta ja toisella puolella näkyy rivi pysäkkejä.

– Mille bussille olette menossa?

– Kuopioon.

– Se on tuolla edessäpäin, avustaja neuvo.

Paikalla seisoo paljon ihmisiä odottamassa kyytiä. Auto ei ole saapunut, joten mitään hätää ei ollutkaan.

– Kiitos paljon avusta, Mies lausuu lauhtuneena hetkellisestä harmistuksestaan.

– On aina ilo auttaa, nuorukainen huikkaa ja siirtyy toiselle pysäkillle. Tai ei hän sitä näe, minne tämä jatkaa matkaansa.

Odotuspaikka löytyy jonon vierestä. Ihmisiä on kertynyt pysäkillle yllättävän paljon, eikä hän halua lähteä etsimään jonon päätä. Kyydin suosio yllättää näin kesäsunnuntaina.

Etsimisessä tuli lämmin, ja hän riisuu farkkutakkinsa. Se ei mahdu millään pakaaseihin, joten hän asettelee sen repun päälle. Reissaamisen pulma on ulkovaatteet. Kylmällä niitä on liian vähän ja kuumalla niitä joutuu kantamaan mukanaan,

Päällä on teepaita, punaiset farkut, valkoiset tennarit ja lierihat-

tu, joka suojaa kasvoja, niskaa sekä lyhyiden hiuksien paljastamaa päälakea taivaalta porottavalta auringolta. Tennarien väri symboloi näkövammaisuutta, sointuuhan se hänen apunaan kulkevan valkoisen kepin kanssa.

Bussi liukuu paikalle. Kuski huomioi näkövammaisen ja ajaa muuttaman metrin jonon ohi avaten etuoven juuri hänen kohdallaan.

– Tännekö pääsee nykyään omalla nimellään, hän tiedustelee uudesta lippukäytännöstä.

– Kyllä, jos on ostanut lipun verkosta.

– Muukkonen, Mies, hän lausuu ääntään hiljentäen. Sehän on hänen henkilökohtainen salasanansa, jolla kyyti varmistuu. Onkohan tässä jonkinlainen kaksinkertainen tunnistautuminen?

– Hetkinen, Muukkonen. Katsotaan, kuljettaja selaa listaansa ja mutisee kuin pohtiakseen onko kyseessä oikea nimi vai näppärästi keksitty nimimerkki. – Ei löydy... Tuollahan se on, Mies Muukkonen.

Perinteinen lippukone sylkee paperilapun, jonka kuski antaa maksutodisteeksi. Ennen tämä piti säilyttää matkan ajan, ja ojentaa takaisin autosta poistuttaessa, mutta tämä lienee historiaa.

Kapealla käytävällä hän asettelee etummaiseksi repun ja samaan käteeseen valkoisen kepin. Laukku on olalla ja takana suojaissimassa paikassa kitara. Liikkuminen onnistuu, kun auto on paikallaan eikä muilla penkeillä istu ketään. Hän raahaa omaisuutensa auton puoliväliin. Ei vessan kohdalle, mutta ei liian kauaskaan.

Perinnönjaosta löytyneen auringon kuluttaman lierihattunsa hän sujauttaa matkustamon yllä olevalle hyllylle. Päähineillehän se on suunniteltukin. On ehdittävä pakata tavarat paikoilleen ennen kuin seuraavat matkustajat tulevat tönimään. Hän kasaa pakaasinsa ikkunapaikalle, ja istuu itse käytävän viereen.

Bussi täyttyy puolilleen, ja omaa rauhaa antavat maisemaistui- met tuntuvat olevan suosittuja. Koronallakin lienee vaikutuksensa. Tauti ei ole kadonnut, mutta nykyään se on enää yksi vitsaus muiden

joukossa. Hänelläkään ei ole maskia kasvoillaan, mutta olkalaukussa niitä on muutama varmuuden vuoksi.

Pienen matkalipun säilyttäminen mietityttää. Ei hän kuittia tarvitse, muttei sitä voi poiskaan heittää. Puoliksi taiteltu lappu sujahtaa pieneen lompakkoon. Kokemattomuutta matkanteossa, hän hymähtää.

Ennalta ostettu lippu on muuttunut paperista nimeksi tai nimimerkiksi. Mielessä kehitty keskustelu kuljettajien taukopaikalla.

”Millainen päivä oli tänään? Oliko erikoisia matkustajia?”

”Aika tavanomainen reissu. Kolme Obi-Wan Kenobia, Jim Morrison ja Miss Piggy. Kaikki nousivat kyytiin matkan varrelta.”

”Minä kuljetin LeskisJussia ja Mimmi Kuusysyä. Saattoivat olla pariskunta, ainakin asettuivat vierekkäin.”

”Me kuskitkin voitaisiin käyttää nimimerkkejä.”

”Joo, meikä olisi Ruusperi.”

”Ja minä Räikkösen Kimi!”

”No minä olen sitten Rami Kiukkunen. Hyvät matkustajat, tervetuloa Kiukkusen Ramin rauhalliseen kyytiin!”

Tauko päättyy ja pitkistä ajovuoroista on selvittävä näillä nauruilla.

Moottori hyrähtää, ja auto nytkähtää eteenpäin. Radio kertoo puolenpäivän uutisten päättyneen, joten ollaan joitakin minuuotteja aikataulusta myöhässä. Eetteristä tulvii J.J. Calen sametinpehmeä laulu ja herkkä kitara.

Sillalla auton akseli kolahtaa, ja penkille asetetut matkatavarat romahtavat röykkiöksi. Kitara on pelastettava! Kun tavarat ovat uudessa järjestyksessä, bussi pysähtyy torin reunaan.

– Oletko sinä Mies? kuuluu käytävältä, kun autoon astuu uusia matkustajia.

– Jos tarkoitat etunimeäni, niin olen, hän vastaa tuntemattomalle.

– Anteeksi, että häiritsen, mutta minä taidan tuntea sinut. Ja sinä minut.

– Minun on vaikea tunnistaa ihmisiä, joten sinun täytyy kertoa, kuka olet.

– Olen Teija, nainen esittäytyy istuutuessaan käytävän toiselle puolelle yhtä riviä taemmaksi. Soitimme kontrabassoja samassa orkesterissa. Olit pari vuotta minua nuorempi.

– Muistan kyllä Teijan, mutta mistä sinä pystyit tunnistamaan minut? Siitä on varsin kauan, olin yläasteella.

– Tiedän myös, että olet näkövammainen. Sinusta oli joitakin vuosia sitten lehdessä juttu, jossa olit musiikkikirjastossa ja kerroit kitaran soittamisesta ja bluesista. Tajusin, että minähän tiedän tuon tyyppin.

Alkaa nopeaan tahtiin etenevä monologi, jossa Teija kertoo itsestään, puolisostaan, lapsistaan ja yhdestä lapsenlapsista.

– Onko sinulla lapsia? Tai lapsenlapsia? Hän lopulta kääntää puheen pois itsestään.

– Ei ole. Kumpiakaan.

– Onkos sinulla naisystävää? Teijan ääni nousee falsettiin.

– Itse asiassa ei ole. Ei ole ollut vuosikymmeniin, Mies vastaa totuudellisesti.

– Ai jaa, sinä olet niitä sellaisia.

– Millaisia?

– No niitä, jotka pitävät enemmän samasta sukupuolesta.

– Saatanpa ollakin, Mies tokaisee, kun vielä yksi matkustaja kulkee heidän välistään. Teijan suu napsahtaa kiinni ja hän vetäytyy omalle paikalleen.

Vuoro lähtee kohti määränpäättä ja kaartelee pienempiä teitä kuin vältellen suorinta ja nopeinta reittiä.

Nuoruudessa Kuopio oli monien reissujen etappi. Syitä oli monia, mutta ennen kaikkea se oli ensimmäinen opiskelukaupunkini. Tori ja pääkadut olivat minulle tuttuja, kun kesäisenä aamuna matkustin yliopiston pääsykokeisiin.

Tuolloin istuin takimmaisella penkkirivillä. Samassa bussissa oli

kaksi muuta kokeisiin menijää. Edessäni istui Ellu, joka oli ollut kanssani samassa luontokerhossa. Matkan päässä meitä odottivat samat kokeet. Ellu ja hänen vieruskaverinsa pyrkivät lääketieteelliseen, kun minä kokeilin onneani ympäristöhygieniassa. Lääkikseen pyrkiminen kesti neljä päivää, mutta minä olin tulossa takaisin samana iltana.

Nuorten naisten pönttöissä viimeisiä tärppejään minä ajattelin tulevaa kesää. Seuraavalla viikolla alkaisi työ jätteidenlajittelijana kaatopaikalla. Mieleissäni pyörivät myös koko talven odottamani luontoleirit.

Ellu mainitsi, että myös Anni meidän luontokerhostamme on hakenut opiskelemaan Kuopioon. Tyttö oli jäänyt mieleeni, kun hän ompeli retkellä takistani irronneen napin. Eihän neulan ja langan käyttö olisi ollut minullekaan vaikeaa, mutta se ihmetytti, kun ompelevälineet löytyivät retkelläkin hänen taskustaan.

Kerho oli alun perin Ellun ja Annin perustama. Kokoonnotukset eivät olleet pelkkää luonnossa liikkumista ja lintujen tarkkailua. Halusimme pitää metakkaa luonnon puolesta.

Abikeväänä teimme jätteiden lajittelun tärkeyttä korostavan nukketatteriesityksen. Aihe tuli tutkimuksesta, jossa useat meissä työskentelivät apulaisina. Esitystä varten maalatussa lakanassa Kak-kavaltion kuorma-auto kippasi jätteitä alati kasvavalle kaatopaikalle. Tuolloin kaikki roskat koottiin samalle tunkiolle ilman minkäänlaista erottelua saati materiaalien hyödyntämistä.

Ala-asteen kuvaamataidon tunnilla piirsin metsämaisemia hakkuuaukioista, joiden laidoilla savuttivat suuret tehtaات. Pälläni oli pandapaita, joka vaihtui yläasteella norpaksi. Lukiossa rintaani koristi siili.

Pienen lammen rannalla sijaitseva kesämökki edusti minulle luontoa. En tiennyt olevani harrastaja, vaan luonto oli ympäristö erilaisille toimille. Kalastin, meloin kanootilla ja touhusin mökin läheisyydessä. Kamera sai reviirini laajentumaan pihapiirin ulkopuolelle.

Luontoharrastus kuulosti koulun biologian tunneilta. Olisi pitä-

nyt tuntea kaikki eläin- ja kasvilajit sekä kirjata havaintoja kevätseurantalomakkeeseen. Olin huolissani luonnosta ja sitä tuli suojella.

Ajatus oli tullut isosiskoiltani. Vaikutus oli vahva, ja myös malli toimintaan tuli selväksi. Toinen heistä kytki itsensä ketteingeillä Koi-järven kaivinkoneeseen. Toinen vastusti vesakkomyrkytyksiä Ilo-mantsin Hattuvaarassa.

Heidän kauttaan tutustuin ihmisiin, jotka olivat valmiita asettamaan itsensä alttiiksi luonnon puolesta. Pian myös minä olin mukana ympäristöliikkeessä. Luontokerhossa oli samanikäisiä nuoria, jotka olivat yhtä lailla huolestuneita luonnosta ja halusivat suojella eläimiä, kasveja ja niiden elinolosuhteita.

Kirjoitukset menivät paremmin kuin osasin odottaa, ja pian huomasin selaavani yliopistojen hakuopasta. Ainoa ala, joka kuulosti pelastavan luonnon, oli ympäristöhygieniä. Paikka yliopistossa pelastaisi minut myös kolmeksi vuodeksi armeijalta.

Tutkinnon nimessä oli samaa kaikua ympäristöopin kanssa. Se oli lempiaineeni ala-asteella, ja molempia leimasi tuolloin harvinainen poikkitieteellisyys.

Minusta ei tullut ympäristöhygieenikkoa. Maailma jäi siltä osin rempalleen, enkä vieläkään tiedä, mitä hygieenikot tekevät, ja liittykö työkuvaan maailman pelastaminen. Minusta tuli valokuvaaja sekä kuvallisen viestinnän ammattilainen. Sekään ei tapahtunut hetkessä.

Nuorena kalenterini jakautui kesiin ja niiden välissä oleviin ajanjaksoihin. Kesään kuului luontoleirejä eri puolilla maata. Ja rokkeja. Leirikokkina tienasin pienen palkkion, jolla pärjäsinkin festareilla. Sieltä matka jatkui taas uudelle leirille. Tai jonnekin, josta sai ylöspidon ja mahdollisesti pienen korvauksen.

Talveksi piti päästä joko opiskelemaan tai töihin. Kevät olisi ollut muuten täydellistä aikaa, mutta siitepölyallergiat rajoittivat luonnossa oileilua.

Liftaaminen oli ekologisin ja edullisin tapa liikkua. Kyydin sai useimmin autoon, jossa oli vain kuljettaja. Joskus avulias ajuri vei

muutaman kilometrin, mutta hyvällä onnella sama auto kuljetti kaupungista toiseen.

Kilometrejä kertyi tuhansittain joka vuosi, niin kesällä kuin talvella. Reitit piirsin mustalla tussilla vanhaan Suomen karttaan. Siinä oli viivoja Ilomantsista Turkuun ja Hangosta Ouluun, tiheämmin idässä kuin lännessä.

Joensuun ja Kuopion välistä tuli jokakesäinen yöliftausreitti. Ensimmäisellä kerralla odotin kyytiä tien laidassa ja kävelin lämpimikseni, mutta kokemus osoitti sen turhaksi. Seuraavalla kerralla levitin makuupussin suojaosan ladon siimekseen. Muutaman tunnin unet eivät hidastaneet matkaa.

Joskus kyydin joutui vaihtamaan linja-autoon. Kuskit eivät pysähtyneet, tai sade jatkui jatkumistaan. Bussissa sai lämmitellä, ja vaatteetkin ehtivät kuivahtaa. Samalla aurinko pilkisteli pilviverhon takaa.

Kesät olivat niin tärkeitä, että saatoin nähdä vappuna painajaisia syksystä. Lapsena se oli lomaa talvikauden rutiineista, nuorena vaipautta liikkua ja nauttia elämästä. Vasta myöhemmin opin nauttimaan syksyn tunnelmista.

Elämän puitteeni ovat muuttuneet. Ennen piti olla jossain muualla kuin missä olin, sillä siellä saattoi tapahtua enemmän. Nykyään ilta viltin ja viinilasin kera on luksusta.

Bussi ajelee pikkutiellä. Vauhti hidastuu auton kääntyessä talon eteen, johon se pysähtyy. Vuoro on ilmeisesti Viinijärvellä.

Paikan runollinen nimi ei herätä sen kummempia tunteita, koska sen on kuullut lapsuudesta saakka. Viime vuosisadalla kulkeneet Turun laivapikajunat pysähtyivät täälläkin, Liperin pienimmässä taajamassa.

Hän tarkastaa vieressään olevat tavaransa. Kitara nojaa tukevasti ikkunaan olkalaukun tukiessa sitä. Toivottavasti bussi ei tule niin täyteen, että hän joutuisi pakkautumaan yhdelle penkille.

Matka jatkuu. Aurinko vilkuttelee koivikon läpi. Olo on kuin nuoruuden reissuilla.

– Hei mies, kuuluu takana olevalta penkkiriviltä. – Mikä skitta sulla on tuossa pussissa?

– Noso.

– Älä! Mulla oli kerran sellanen, mutta se oli pakko myydä, että sai rahaa ruokaan ja vuokraan.

Mies kääntyy katsomaan taakseen. Ikkunan vieressä istuu häntä iäkkäämpi elämää vahvasti kokenut veikko. Hiukset hapsottavat olkapäille, kasvot ovat virneessä.

– Mikä malli se on? Onko se orkesterikitara?

– On se, Mies vastaa peittelemättä ylpeyttään. Hän ei halua esitellä soitintaan ahtaassa ja heiluvassa autossa.

– Mistä oot hankkinut sen? Ettei vaan oo mun vanha?

– Kävin sen Pohjanmaalta. Se on paikallisen soitinrakentajan kasaan kursima.

– Sitten se on jonkun toisen. Vein omani Hesaan myyntiin, meni aika nopsaan kaupaksi. Mitä siinä lavassa lukee?

– Westerlund, Mies vastaa, muttei kerro, että nimittää kitaraansa välillä Erkaksi.

– Kyllä Noson Jaska teki aikoinaan Järvenpäässä hienoja soittimia. Onkohan joku saanut Suomeen niitä Kanadan malleja?

– En ole perehtynyt asiaan, mutta saattaahan niitä joillakin olla.

– Oot sä menossa keikalle? Sä oot kuin Roy Orbison, kun sulla on noi makeet lasit.

– En ole, olen harrastaja, tosin innokas sellainen.

– Sori hei, ei ollut tarkoitus loukata. Millasta musaa soittelet?

– Bluesia, jonkin verran myös jazzia, Mies kuvailee repertuaariaan.

– Hienoa, vau! Mullakin oli kova blues-kausi. Jos ois kaks skittaa, voitais vähän jammata. Tosin mulla on kädet ihan paskana, ei voi vetää kuin pari biisiä, ja handut on päivätolkulla kipeet. Pitää luopua kaikista hienoista skeboista.

– Tosi ikävää. On minullakin kaikenlaista remppaa, täytyy huolehtia itsestään ja käsistään.

– Just niin. Ootko jäämässä Okuun? Voisit tulla mukaan, meillä on hyvä jengi, Skulattas ja dokattas. Voisin vetää parit blues-soolotkin.

– Ei nyt onnistu, Mies vastaa tyytyväisenä, että pystyi kieltäytymään tarjouksesta. – Harmi, että soittaminen on pitänyt lopettaa käsien pettämiseen.

Hänen omankin terveytensä kanssa on ollut ongelmia jo pidemmän aikaa. Kaksi vuosikymmentä sitten hän sai tietää sairastavansa munuaisen vajaatoimintaa. Tauti kehittyi hitaasti, mutta vääjäämättömät dialyysit koittivat vuosien kuluttua. Kolme pitkää hoitovuotta päättyivät uuteen munuaiseen.

Pian munuaisdiagnoosin jälkeen hän sai tietää sairastavansa perinnöllistä silmäsairautta. Lahjanantaja ei kirjoittanut testamenttia, joten hän ei tiedä, mistä on sairautensa saanut.

Myös huono sisäilma on vaikeuttanut elämää. Hänestä tuli yliherkkä rakennetulle ympäristölle. Sitä ennen hän oli kärsinyt ainoastaan kevään siitepölyistä.

Näkövamma lyhensi työaikaa. Työnkuvassa otettiin huomioon näön heikentyminen, ja hän sai opettaa monia vuosia verkossa. Eteen tuli vaihe, kun hän ei enää kelvannutkaan työnantajalleen, ja häntä painostettiin hakeutumaan eläkkeelle. Viimeiset pari vuotta olivat hyvin stressaavia. Silmätkin kyllästyivät ja tekivät lopullisen tenän, jolloin hän joutui hyväksymään täyden työkyvyttömyyseläkkeen.

Sairauksissa vellominen myrkytti hänen mielensä, muttei hän sitä itse ole huomannut. Hiljalleen hänen aidot ihmiskontaktinsa vähenivät, ja sosiaalisessa mediassa puheli kaikenkietävä yksinäinen kyynicko. Mielestään pikkunäppärillä viesteillään hän tölväili milloin mitäkin ihmisryhmää. Lopulta hän ymmärsi edes vaieta.

Taas pysähdytään. Enää kuljettaja ei kuuluta paikan nimeä ja tauon kesto. Outokummussa ja Tuusniemellä ehti hyvin käydä huoltamon vessassa ja ostaa jotain matkaevästä.

Kyydistä jää etenkin nuorta väkeä. Entinen kaivoskaupunki on muuttunut maakunnan koulukeskukseksi. Vuosikymmeniä sitten isot ja halvat asunnot houkuttelivat hyvätuloisia joensuulaisia, jotka taitoivat päivittäisen matkan tehokkailla autoillaan puolessa tunnissa. Suuria muutoksia kokenut kaupunki tarjoaa edelleen teollisuustyötä asukkailleen.

Takapenkin kitaristi kömpii paikaltaan ja kerää tavaroitaan.

– Hyvää loppumatkaa, hän toivottaa. – Pidä huoli soittimesta. Ja käsistäsi.

– Kiitos. Hyvää jatkoa myös sinulle. Toivottavasti pystyt nauttimaan musiikista vielä kitarankin kanssa.

– Kyllä musa edelleen svengaa, ei se ole syvin murheeni, elämää nähnyt reissaaja vastaa.

